

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Упродовж двох десятиліть науковий збірник «Українська біографістика» сприяє згуртуванню українських дослідників – істориків, культурологів, біографістів, краєзнавців навколо Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Українського біографічного товариства задля активізації в Україні зацікавленого обговорення спеціалістами проблем розвитку біографічних досліджень, розширенню їх тематичного діапазону, впровадженню нових дослідницьких підходів і методик. Кожний випуск видання – це завжди крок до досягнення нових царин гуманітарного знання, спроба означити найперспективніші напрями наукового пошуку, зафіксувати найвагоміше зі вже відкритого.

Проблемно-тематичний діапазон вміщених у тринадцятому випуску «Української біографістики» досліджень є доволі широким і різноманітним. Традиційно значну увагу приділено проблемам розвитку теоретичних і методичних уявлень вітчизняної біографістики та біобібліографії, проблемно-тематичному діапазону української біографіки, формуванню вітчизняних ресурсів біобібліографічної інформації та бібліотекам як інтеграторам і поширювачам біографічного знання. Водночас це перший випуск, що засвідчує співпрацю вітчизняних біографістів із європейськими колегами та принципову спільність наших пошуків і ціннісних домінант, а також визрілу увагу дослідників до проблем уніфікації «мови науки» в межах біографістики як міждисциплінарного знання. Також випуск містить ювілейний розділ «До 95-річчя з дня народження І. Г. Шовкопляса», сформований за принципами «стереоскопічного» відображення особистості, що забезпечує дискусійність бачення та є втіленням біографічного виміру комеморативних практик.

Матеріали першого розділу збірника «Теоретичні і методичні проблеми біографічних досліджень» присвячені проблемі понятійного визначення низки ключових для біографістики царин, а також з'ясуванню їхніх ознак як соціокультурного феномену. Так, Л. І. Буряк у статті «Жіноча біографіка як напрям наукових досліджень: традиції та сучасні репрезентації» окреслює жіночу біографіку як органічну складову біографічних досліджень і науковий напрям із властивими йому термінологією та методологією. Структура та формат жіночої біографіки розглядаються у вимірі часу з урахуванням політичних і соціокультурних трансформацій, інтересів суспільства та наукової еліти. Розкриваючи еволюційний характер жіночої біографіки, дослідниця пропонує її періодизацію та стисло характеризує домінуючі тенденції. Увагу привертає аналіз сучасного масиву публікацій, які структуровано у тематичні блоки, що дають змогу унаочнити головні напрями жіночої біографіки на етапі української незалежності. Одному з ключових і найбільш суперечливих джерел біографічного знання – мемуарам присвячене дослідження «Новітня історіографія вітчизняної мемуаристики: до проблеми термінології та класифікації» Н. І. Любовець. Авторка розглядає мемуаристику як культурно-історичний феномен, спеціальну історичну дисципліну та літературний жанр, намагаючись визначити ключові риси, що дають змогу дійти згоди щодо її поняттєвого визначення та класифікації в гуманітаристиці загалом. Зазначено, що в історично-біографічних студіях класифікація мемуарних джерел за жанровою ознакою та тематично-хронологічним принципом має прикладний характер, а застосування конкретних класифікаційних схем залежить від завдань і цілей, які ставлять перед собою науковці. Майбутнє термінології та класифікації вітчизняної мемуаристики бачиться авторкою у її поступовому упорядкуванні.

Польська дослідниця Катажина Грисінська-Ярмула у статті «Tendencje rozwojowe polskiej biografistyki od końca XIX do początków XXI wieku» («Тенденції розвитку польської біографістики кінця XIX – початку XXI ст.») узагальнила

основні напрями та здобутки біографістики і біографіки в Польщі за означений період. Стаття цікава спробою цілісно представити науковому загалові набутки та вектори розвою польського біографічного знання під тим кутом зору, як вони бачаться в самій Польщі. Науковці Польщі мали перед собою завдання, подібні тим, що стоять нині перед українськими біографістами – сформуванати науковий погляд на фактографію та методологію життєписання, знайти відповідні часові форми його впровадження у суспільство, яке переживає кардинальні соціокультурні зрушення, зберегти традицію національного бачення особи й особистості в історії, водночас включившись у загальноєвропейське русло новітнього потрактування людини тощо. Важливо, що польська дослідниця вирізняє в біографіці своєї країни ті самі тенденції, які характерні Україні, – рівноправне функціонування монографічних життєписів різних жанрів та розмаїтих довідкових видань енциклопедичного зразка, котрі все більше існують у електронному вигляді

Своєрідним містком, що унаочнює заявлені в першому розділі методико-теоретичні підходи на прикладі окремої статті, стала тематична добірка, присвячена 95-річчю видатного археолога, історика, біографіста і бібліографа І. Г. Шовкопляса. Матеріали в ній дібрані таким чином, що людина бачиться в сукупності своїх зв'язків, на тлі часу, у відлунні долі і діянь інших людей. Так, про свої зустрічі з ученим згадує письменник, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка В. Г. Рутківський, якому в шкільні роки випало стати свідком і учасником археологічного відкриття. Із розумінням величі та складнощів шляху, пройденого рідною людиною, пише про батька донька Т. І. Шовкопляс. Зі спогадів В. М. Корпусової постає портрет учителя і колеги, який свого часу став зразком для молодого дослідника. З віддалі часу дослідниця осмислює ті, почасти суто людські, а здебільшого зумовлені складнощами буття в «системі» радянських ідеологічних обмежень події, що призвели до виключення з археологічної діяльності одного з кращих вітчизняних фахівців.

І. Ф. Ковальова розповідає про колегу з погляду людини, яка бачила здебільшого зовнішню сторону його життя, а короткі спогади-замальовки Л. В. Кулаковської, Т. І. Ківшар, О. С. Онищенко додають матеріалові тієї повноти деталі, що притаманна самому життю. Також до розділу включені дві наукові розвідки, які широко на значній документальній основі розкривають раніше не досліджені сфери діяльності І. Г. Шовкопляса – його досвід як викладача університету та бібліографа. Л. Г. Самойленко у статті «І. Г. Шовкопляс у Київському університеті» та С. М. Ляшко у статті «Бібліографія археології України в науковій творчості Івана Гавриловича Шовкопляса» висвітлюють діяльність ученого на широкому тлі тогочасного наукового буття України, намагаючись зрозуміти як спонуки його вчинків, так і причини подій, що драматично розгорталися довкола його постаті та доробку.

Проблемно-тематичні дослідження низки маловідомих чи недостатньо або упереджено висвітлених імен діячів української історії, науки та культури, вміщені у традиційній для збірника рубриці «Біографічні та генеалогічні розвідки», позначені намаганням окреслити коло подальших біографічних пошуків, спонукати науковців до відходу від узвичаєної лінійної біографії на користь біографії стереоскопічної, від накопичення фактів до їх синтезу та аналізу. Зокрема О. І. Вовк у дослідженні «Психологічні сюжети у структурі вітчизняних історико-біографічних нарративів (на прикладі життєпису Василя Каразіна)» розглядає процеси актуалізації психологічних сюжетів у структурі вітчизняних історико-біографічних нарративів на прикладі вивчення життєвого шляху знаного українського науковця та громадського діяча В. Н. Каразіна (1773–1842). В. В. Томазов у статті «Купецький рід Скараманга: штрихи до просопографічного портрета» на широкому соціокультурному тлі буття півдня України наприкінці XVIII – початку XIX ст. простежує родовідні зв'язки однієї з найяскравіших тогочасних купецьких родин грецького походження – Скарамангів, котрі витворили мережу потужних торгово-фінансових підприємств світового

значення. О. Є. Тверитникова у статті «Вчений в галузі електротехніки – член-кореспондент АН УРСР О. М. Мілях (до 110-ряччя зі дня народження)» вводить доробок і постать видатного українського вченого у контекст розвитку світової електротехнічної науки й водночас окреслює коло його вітчизняних наукових зв'язків, намагаючись унаочнити та прояснити поняття «організатор науки» шляхом олюднення зазвичай схематичного зображення цієї діяльності. В. В. Патик у роботі «Наукова та педагогічна діяльність Андрія Митрофановича Лободи (до 145-річчя від дня народження академіка)» намагається на основі широкого джерелознавчого дослідження доповнити та розкрити багатогранну, але мало знану в деталях долю одного з непересічних представників української гуманітаристики, чиї наукові інтереси торкалися фольклористики, етнографії, історії, теорії та методології літератури.

Так само широко та різнобічно, з акцентом на намаганні синтезувати усі соціокультурні та психологічні феномени окремої особистості в її органічних зв'язках із соціумом, представлені персонажі та окреслені їхнім буттям проблеми у рубриці «Історія і культура крізь призму біографіки». Йдеться про: першочерговість і обов'язковість використання біографічних відомостей при дослідженні періоду національного відродження, зокрема виявлення особистісного внеску громадивців (Т. Ю. Нагайко); з'ясування засад, якими керувався український науковець, журналіст, громадсько-політичний діяч, представник міжвоєнного покоління української еміграції Євген Онацький (1894–1979) при створенні біографічних нарисів «Портрети в профіль» (Чикаго, 1965) (Т. П. Демченко та С. Г. Іваницька); питання організації бібліотечних фондів і каталогів у науковому доробку відомого українського бібліотекознавця О. С. Сокальського (І. В. Черняк). Також безперечний інтерес для українських дослідників становить робота польської вченої Барбари Техманської «Rola lokalnych bohaterów w edukacji historycznej» («Роль місцевих героїв в історичній освіті»), котра розкриває досвід колег у поширенні історич-

ного знання та формуванні історичної пам'яті в Польщі, а також на конкретному прикладі демонструє, як саме біографія «видатної людини» може бути розказана в межах локальної, регіональної та державної історії.

Уже традиційно значну увагу приділено в збірникові вивченню методологічних засад та узагальненню практичного досвіду роботи зі створення електронних біобібліографічних ресурсів, зокрема забезпечення реалізації проекту формування Інститутом біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським мовно-інформаційним фондом НАН України масштабного електронного науково-інформаційного ресурсу – «Українського національного біографічного архіву». Так, О. М. Яценко у статті «Представлення біобібліографічного матеріалу на персональних сторінках «Українського національного біографічного архіву»: принципи будови розділів, особливості організації, джерела наповнення» на основі узагальнення досвіду роботи з формування біобібліографічного інформаційного ресурсу пропонує структуру розділів персональних сторінок системи «Український національний біографічний архів» (представлено принципи будови, особливості складових частин і джерела формування), засновану на ідеї «персональних гнізд» українського бібліографа М. Ф. Комарова. Запропонована в УНБА система представлення матеріалу, присвяченого окремій особі, дає змогу в зручній формі, в одному місці сконцентрувати біобібліографічні, іконографічні, аудіо-, відеоматеріали, електронні ресурси та інші допоміжні дані про неї. С. В. Муріна аналізує базу даних «Джерела» УНБА та доходить висновку, що саме її впорядкування спростить орієнтацію у колі залучених джерел, автоматичний пошук персоналій, а також допоможе чітко означити коло нових джерел для опрацювання. Д. О. Мироненко у розвідці «Розділ «Видатні особистості» на веб-сайті Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного як джерело біографічних знань про архітекторів, інженерів-будівельників, митців адреса» розкриває досвід працівників Державної наукової архітектурно-будівель-

ної бібліотеки імені В. Г. Заболотного щодо ведення розділу «Видатні особистості» на сайті бібліотеки, а також окреслює особливості укладання біографічних довідок про архітекторів, інженерів-будівельників, митців.

Цікавим, інформативно насиченим видався і розділ «Бібліографія, рецензії, інформація», що містить статтю В. В. Степко та Г. О. Стешенко про бібліотеку Київського національного університету культури і мистецтв як соціокультурний центр та осередок біографічної діяльності, а також ґрунтовні рецензії на новітні наукові видання, присвячені проблемам біографістики та біобібліографії.

Нині збірник наукових праць «Українська біографістика = Biographistica Ucrainica» – спеціальне загальноукраїнське продовжуване виданням в галузі теорії біографістики, історичної біографіки та методики формування ресурсів біографічної інформації, в якому публікуються праці широкого кола вітчизняних дослідників-біографістів – учених авторитетних академічних наукових установ, вищих навчальних закладів і дослідницьких осередків, а також учених і спеціалістів провідних наукових бібліотечних установ України та світу.

Редакційна колегія закликає до співробітництва науковців і спеціалістів архівних, музейних, бібліотечних установ, які займаються дослідженнями у галузі біографістики. З розгортанням у 2010 р. відкритого для користувачів мережі Інтернет електронного «Українського національного біографічного архіву», формуванням на його веб-сайті довідкових науково-інформаційних біографічних ресурсів, електронної бібліотеки біографічних видань і персональних сторінок дослідників-біографістів можливості такої співпраці суттєво розширилися і далі сприятимуть консолідації наукового співтовариства.